HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לאיסורו. של חמץ. וכשר קודש נמי משנפסל ביונה לאסור באכילה: **יקרות וקפאון.** מילדי דאילי בירושלים ביציאת שעריה דקתני וכן מי שיצא מירושלים כו' פתח בהא פרשתא דבעינן למימר קמן **שעתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים:** מאירה בגבורתה ואורה גדול אותו אור חשוב ויקר שלה יהא קפוי וקל לעולם הבא. כל דבר קל קרי קפוי לף על המים ויקף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): **בני אדם שיקיים.** עשיריה וחשוביה ואינן טוביה למקום: **איתנגיד.** גוע ופרחה רוחו: **עליונים למטה.** אותן שהיו כאן חשוביה ראיתי קליה: **ואנן.** תלמידי חכמים היכי איתינן התם: **הרוגי מלכות ותו לא.** לא היתה בהן מעלה אחרת שיחשבו עליה אלא זו בלבד: **הרוגי לוד.** שני אחים היו שמסרו עצמן [6] על ישראל שהודו על עצמן הריגת בת מלך שהיו מטילין אותה על כל ישראל: **עד שעה שהסוס רץ ומציל.** כשיעור מרוצת הסוס עד חצי היום. ולשון מציל שציל תחתיו שכל שעות היום חמה נוטה לגדלין ולל האדם ולל הבהמה נוטה לגידו כשחמה במזרח לל האדם למערב אבל בחצי היום חמה עומדת באמצע הרקיע בראש כל האדם ולל הסוס תחתיו בפי' ר' מכיר זל"ל מצלתי: **כל מציליות.** כלומר [7] שתולין לסוס לגוי ולקשקש לשון מצלתים (ד"ה א יג): **יהיה קודש לה'.** שיתנדבו ישראל נדבותיהן למקדש: **כל ביזה שיבזוו ישראל.** מן הנכרים ביום אחד עד חצות יהיו קודש לה' שיביאום נדבה למקדש: **הסירות המזרקים.** אף הסירות יהיו של כסף ושל זהב שתהא שם ביזה רבה להקדש: **מאי והיה הסירות המזרקים.** הא במציליות הסוס ליכא הקדש כולי האי: **דמיתעבדי ישראל.** יתעשרו ישראל ובשורה אחרת היא: **כנעני.** לא יהיו צריכין גזברין לעשות סחורה בנכסי הקדש לפי שיהא שם עושר גדול מן הביזה: **בא אברהם והזהיר את יצחק.** שהשביע לאליעזר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני (בראשית כד): **וילחץ את יעקב.** לא תקח אשה מבנות כנען (שם כח): **כולו הטוב והמטיב.** שאין שם בשורה רעה: **למידרשיה בפירקא.** קרייה דיו"ד ה"י דאברבע אותיות דרשיה וטעמיה התלויים בו: **נעלם הביב.** זה שמי לעלם חסר וי"ו לשון העלמה: **הביב זה שמי נעלם.** בהעלמה וכתיב זה זכרי דמשמע קרייה ולא העלמה. לשון אחר כיון דכתב זה שמי פשיטא דזה זכרי היאך יקרא אלא בשמו: **לא בשאני נכתב.** שני שמות לימדו שם הכתיבה ושם הקרייה:

הדרן עלך אלו עוברין

מקום שנהגו. עד חצות. חצי היום: **שלא לעשות.** כדי שלא יהא טורח במלאכה וישכח ביעור חמצו ושחיטת הפסח ותקון מצה לצורך הלילה דמצה לטורח מבעוד יום כדי להסב מהר כדאמר בפ' בתרא (דף קט.) חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל תיובתא שלא ישנו: ואל

---

[6] כאיסורו מה איסורו בכזית אף חזרתו בכזית תניא ר' נתן אומר זה וזה כשתי ביצים ולא הודו לו חכמים [1]והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון מאי יקרות וקפאון א"ר אלעזר זה אור שיקר בעולם הזה וקפוי לעולם הבא ר' יוחנן אמר אלו נגעים ואהלות שיקרין הן בעוה"ז וקפויין הן לעולם הבא ור' יהושע בן לוי אמר אלו בני אדם שיקרין הן בעולם הזה וקפויין הן לעוה"ב [3]כי הא דרב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד כי הדר אמר ליה אבוה מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה אמר לו בני עולם ברור ראית ואנן היכי דאיתו אנן הכא הכי איתינן התם ושמעתי שהיו אומרים [4]אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתן [7](ומאן) נינהו אילימא ר"ע וחביריו משום הרוגי מלכות ותו לא אלא הרוגי לוד [2]ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה' מאי מצלות הסוס א"ר יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים עד שהסוס רץ ומציל ר' אלעזר אמר כל מציליות שתולין לסוס בין עיניו יהיה קדש לה' ור' יוחנן אמר כל ביזה שבוזזין ישראל עד שעה שהסוס רץ ומציל יהיה קדש לה' בשלמא למאן דאמר כל ביזה שבוזזו ישראל היינו דכתיב [2]והיה הסירות בבית ה' כמזרקים לפני המזבח אלא למ"ד בהנך תרתי מאי והיה הסירות בבית ה' מילתא אחריתי קאמר דמתעתרי ישראל ומתנדבי ומייתי בשלמא למ"ד ביזה היינו דכתיב [3]ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' צבאות אלא למ"ד הנך תרתי מאי ולא יהיה כנעני א"ר ירמיה [8]אין כאן עני וכנעני מנלן [9]דאיקרי תגר דכתיב [4]וירא שם יהודה בת איש כנעני מאי כנעני אילימא כנעני ממש אפשר בא אברהם והזהיר את יצחק בא יצחק והזהיר את יעקב ויהודה אזיל ונסיב אלא אמר רבי שמעון בן לקיש בת גברא תגרא דכתיב [5]כנען בידו מאזני מרמה ואיבעית אימא מהכא [6]אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ: [7]והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד אטו האידנא לאו אחד הוא אמר רבי אחא בר חנינא לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה [10]א על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת לעולם הבא כולו הטוב והמטיב ושמו אחד מאי אחד אטו האידנא לאו שמו אחד הוא א"ר נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת אבל לעולם הבא כולו אחד [11]נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י [12]סבר רבא למדרשה בפירקא א"ל ההוא סבא לעלם כתיב ר' אבינא רמי כתיב [8]זה שמי לעלם [13]וזה זכרי לדור דור אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת:

הדרן עלך אלו עוברין

[1] **מקום** שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין [2]נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם

---

[8] [מוי"ר פ"ש מהל' ברכות הל"ג טוס"ע או"ח סי' רכב סעי' א בן]:

א ב מיי' פ"ש מהל' י"ט הל' יח כ סמג לאוין עה טוס"ע או"ח סי' תסח סעיף ג ד:

מוסף תוספות

א. דמנהג אבותינו בידינו אע"פ שפסח אינו נוהג עתה. מוס' ר"פ.

רבינו חננאל

וכיון שהזכיר אם לא עבר הצופים חזרה, דש"מ עד הצופים מירושלים הוא חשוב, הוצרך לבררו מהאי קרא, והיה ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה', ואמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים עד שעה שהסוס רץ ומציל, פירוש חצי היום שהצל של סוס תחתיו, מפני זה פתח והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון, פי' ר' אלעזר אור שהוא יקר בעולם הזה, כלומר התורה. כדכתיב כי נר מצוה ותורה אור, וכתיב ודבר ה' היה יקר בימים ההם, קפוי הוא מצוי לעולם הבא, וכל דבר מצוי ביד הרבים כדכתיב והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו וגו' בזול הוא. ריש לקיש דרשו בתלמוד נגעים ואהלות שהוא יקר עכשיו כו'. ור' יוחנן אמר אלו בני אדם שנראין בעולם הזה יקרים ונכבדים, קפויים הם לעולם הבא. כי הא דיוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש כאילו פרחה נשמתו, איתפח אמר ליה אבוה מאי חזית, אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה, כלומר היקרים החשובים בעולם הזה, כדכתיב אוקיר אנוש מפז ואדם מכתם אופיר, ראיתי אותם תחתונים במדרגה התחתונה, והירודים בעולם הזה ראיתי בעליה למעלה מאלו. אמר ליה בני עולם ברור ראית, כלומר האמת שם הוא, מי שהוא לשם עליון הוא העיקר. אמר ליה ואנו אנה מקומנו, אמר ליה אנו חשיבותינו התם כי הכא. ושמעתי אשרי מי שיבא לכאן ותלמודו בידו. יש מי שאומר שגורס תלמודו על פה, כי הלך וגרסתו עמו. ויש מי שמפרש מי שיבא בכאן ומעשיו מיסדים ותלמודו שקיים כל מה שלמד, נמצא כאלו הביא ראיותיו עמו. **והרוגי מלכות אין כל בריה ולשון יכולה במחיצתן.** ואסיקנא לאו ר"ע וחבריו דהללו מעלתן גדולה זולתי מצות הריגתם, אלא שני אחים שהיו בלוד בשעה שנמצאת בת קיסר הרוגה, ובקשו להרוג כל (יהודי) ההודים בשבילה, ואמרו שני האחים [נ"א: שמעיה ואחיו] אנו הרגנוה כדי להציל כל ישראל, ונהרגו הן וכו'. [נ"א: ושלמו בנפשם ונהרגו הם... ועליהם מפורש בישעיה כי עליך הורגנו כל היום וגו'] וקיימא לן כי הרוגי לוד הם שמעיה ואחיו שנהרגו בי"ב באדר כמפורש בפרק סדר תעניות כיצד כו'. **והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.** יהיה ה' אחד, שאין שם בשורה רעה, שצריך לומר ברוך דיין האמת, אלא הטוב בכל, שהכל טוב שאין שם רע. ושמו אחד כר"נ בר יצחק דאמר בעולם הזה שמי נכתב ביוד הא ונקרא באלף דלת, אבל בעולם הבא כולו אחד, כשאני נכתב כך אני נקרא. **רבה סבר למדרשה בפירקא.** ולגלותו, א"ל ההוא רבא לא שמי לעלם חסר ו' כתיב, כלומר עלמיה, [וזה] זכרי כשאני נקרא עכשיו באלף דלת, ובעולם הבא בשמי שנאמר זה שמי לעולם. **הדרן עלך ואלו עוברין מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין כו'.** ומתמהינן מאי איריא ערבי פסחים אפילו כל ערובה נמי, דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות וערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם. ושנינן התם מן המנחה ולמעלה הכא מחצות. אי נמי התם ברכה לא חזי, הכא בערב הפסח העושה מלאכה מחצות היום ולמעלה, זולתי

---

[1] **מקום** שנהגו. אור"י בשם ריב"א דמפרש בירושלמי מאי שנא ערבי פסחים משאר י"ט משום דזמן הפסח מחצות ואילך ואף יחיד קאמר התם בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכה ופריך אם כן יהא כל היום אסור כמו יחיד שמביא קרבן ומפרש התם משום דרשוי להקריב משחרית אבל פסח אינו יכול להקריבו אלא אחר חצות כדנפקא לן מבין הערבים ופריך אם כן קרבן תמיד שהוא לכל ישראל וקרב בכל יום יהא בכל יום אסור במלאכה ומשני שאני תמיד שהתורה הוציאה מן הכלל דכתיב ואספת דגנך ואם כל ישראל יושבים ובטלים מי יאסוף להן דגן ומשמע התם דמדאוריתא אסורה ורבאה דאף בזמן הזה דליכא הקרבה כיון שנאסר אז אסור לעולם [א]: העושה

---

[2] ערבי פסחים משאר י"ט משום דזמן הפסח מחצות ואילך ואף יחיד קאמר התם בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכה ופריך אם כן יהא כל היום אסור כמו יחיד שמביא קרבן ומפרש התם משום דרשוי להקריב משחרית אבל פסח אינו יכול להקריבו אלא אחר חצות כדנפקא לן מבין הערבים ופריך אם כן קרבן תמיד שהוא לכל ישראל וקרב בכל יום יהא אסור במלאכה ומשני שאני תמיד שהתורה הוציאה מן הכלל דכתיב ואספת דגנך ואם כל ישראל יושבים ובטלים מי יאסוף להן דגן ומשמע התם דמדאוריתא אסורה ורבאה דאף בזמן הזה דליכא הקרבה כיון שנאסר אז אסור לעולם [א]: העושה

[3] ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' צבאות. כלומר [7] שתולין לסוס לגוי ולקשקש לשון מצלתים (ד"ה א יג): **יהיה קודש לה'.** שיתנדבו ישראל נדבותיהן למקדש: **כל ביזה שיבזוו ישראל.** מן הנכרים ביום אחד עד חצות יהיו קודש לה' שיביאום נדבה למקדש: **הסירות המזרקים.** אף הסירות יהיו של כסף ושל זהב שתהא שם ביזה רבה להקדש: **מאי והיה הסירות המזרקים.** הא במציליות הסוס ליכא הקדש כולי האי: **דמיתעבדי ישראל.** יתעשרו ישראל ובשורה אחרת היא: **כנעני.** לא יהיו צריכין גזברין לעשות סחורה בנכסי הקדש לפי שיהא שם עושר גדול מן הביזה: **בא אברהם והזהיר את יצחק.** שהשביע לאליעזר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני (בראשית כד): **וילחץ את יעקב.** לא תקח אשה מבנות כנען (שם כח): **כולו הטוב והמטיב.** שאין שם בשורה רעה: **למידרשיה בפירקא.** קרייה דיו"ד ה"י דאברבע אותיות דרשיה וטעמיה התלויים בו: **נעלם הביב.** זה שמי לעלם חסר וי"ו לשון העלמה: **הביב זה שמי נעלם.** בהעלמה וכתיב זה זכרי דמשמע קרייה ולא העלמה. לשון אחר כיון דכתב זה שמי פשיטא דזה זכרי היאך יקרא אלא בשמו: **לא בשאני נכתב.** שני שמות לימדו שם הכתיבה ושם הקרייה: הדרן עלך אלו עוברין

[4] אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. כלומר [7] שתולין לסוס לגוי ולקשקש לשון מצלתים (ד"ה א יג): **יהיה קודש לה'.** שיתנדבו ישראל נדבותיהן למקדש: **כל ביזה שיבזוו ישראל.** מן הנכרים ביום אחד עד חצות יהיו קודש לה' שיביאום נדבה למקדש: **הסירות המזרקים.** אף הסירות יהיו של כסף ושל זהב שתהא שם ביזה רבה להקדש: **מאי והיה הסירות המזרקים.** הא במציליות הסוס ליכא הקדש כולי האי: **דמיתעבדי ישראל.** יתעשרו ישראל ובשורה אחרת היא: **כנעני.** לא יהיו צריכין גזברין לעשות סחורה בנכסי הקדש לפי שיהא שם עושר גדול מן הביזה: **בא אברהם והזהיר את יצחק.** שהשביע לאליעזר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני (בראשית כד): **וילחץ את יעקב.** לא תקח אשה מבנות כנען (שם כח): **כולו הטוב והמטיב.** שאין שם בשורה רעה: **למידרשיה בפירקא.** קרייה דיו"ד ה"י דאברבע אותיות דרשיה וטעמיה התלויים בו: **נעלם הביב.** זה שמי לעלם חסר וי"ו לשון העלמה: **הביב זה שמי נעלם.** בהעלמה וכתיב זה זכרי דמשמע קרייה ולא העלמה. לשון אחר כיון דכתב זה שמי פשיטא דזה זכרי היאך יקרא אלא בשמו: **לא בשאני נכתב.** שני שמות לימדו שם הכתיבה ושם הקרייה: הדרן עלך אלו עוברין

גליון הש"ס

גמ' אר"י אין כאן עני. עי' שבת סג ע"ש רש"י ד"ה לא יחלל:

מוסף רש"י

מה איסורו בכזית. שיעור איסור אכילתו שהוא חייב עליו בכזית (לקמן פה.). **עליונים למטה.** לאותם שהם עליונים לאן מחמת עושרן, ראיתי שם שהם למטה (ב"ב י:). **ותחתונים למעלה.** ראיתי עניים שהם בינוני שפלים, שם ראיתים חשובים (שם). **ואנן היכי התם.** בעלי תורה היאך אתינן, היאך יש חשיבותנו (שם). **כי היכי דאיתו אנן הכי.** חשובים וכבדים (שם). **משום הרוגי מלכות ותו לא.** כלומר אך מלבד לחודא הוא דהוי כהו שנהרגו על קדושת השם ותו לא הוה כהו (שם). **הרוגי לוד.** לוייטוס ופפוס, אחים שהרגם טורנוסרופוס (פ"ל טוריינוס) הרשע בלוד[ה] כדאמרינן בתמ' תענית (יח:) על גזירה שגזרה על ישראל להשמיד על שנתלתה בת מלך הרוגה, והשלו את ישראל עליה ועמדו האחים הללו ואמרו מה לכם על ישראל אנו הרגנוה (ב"ב שם, וכעי"ז תענית שם). **כתיב זה שמי.** מדלא כתיב שמי וחכרי משמע שלמדו שני שמות ואמר לו זה שמי מיוחד וזכה השני אני מזכר (קדושין עא. ושם הגירסא: כתיב זה שמי וכתיב זה זכרי).

כלומר עלמיה, [וזה] זכרי כשאני נקרא עכשיו באלף דלת, ובעולם הבא בשמי שנאמר זה שמי לעולם. **הדרן עלך ואלו עוברין מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין כו'.** ומתמהינן מאי איריא ערבי פסחים אפילו כל ערובה נמי, דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות וערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם. ושנינן התם מן המנחה ולמעלה הכא מחצות. אי נמי התם ברכה לא חזי, הכא בערב הפסח העושה מלאכה מחצות היום ולמעלה, זולתי